

Advies inzake de vorming van een stabiel college in de provincie Utrecht.

Informateur Anne Lize van der Stoel.

Geachte leden van Provinciale Staten.

Inleiding

Op uw verzoek bracht verkenner D. de Vries advies uit nadat hij alle in de Staten vertegenwoordigde partijen had gesproken. Zijn advies luidde: vorm een college bestaande uit BBB, GroenLinks, VVD en PvdA. De grootste partijen, BBB en GL zouden dan ieder een 'bevriende' partij meenemen. Voor deze samenbundeling van partijen bestaat echter geen steun, aangezien GL en PvdA met elkaar in de coalitie willen en beide niet met BBB en VVD in het College van Gedeputeerde Staten willen stappen.

Om te kunnen komen tot de vorming van een stabiele coalitie verzochten uw Staten BBB en GL om eerste elkaar maar eens diep in de ogen te kijken. Dit deden zij in een stevig gesprek op 12 april j.l.

Dat het gesprek een "stevig" karakter had bleek de volgende dag tijdens het eerste informatiegesprek. De verstandhouding tussen BBB en GL was nog wat gespannen naar mijn waarneming. Gevoegd bij het feit dat niet alle gespreksdeelnemers elkaar kenden en verschillende stijlen van opereren hanteerden deden de eerste twee gesprekken stroef verlopen. Daar kwam bij dat ik hecht aan rolvastheid en daarom aan de griffie had gevraagd zich te onthouden van inhoudelijke opvattingen.

GL deelde dit verzoek niet en stak dat niet onder stoelen en banken.

Daarna verliepen de gesprekken meer ontspannen.

Verloop

Inhoudelijk kwam het gezelschap overeen een aantal thema's uit te diepen om vast te stellen waar de overeenkomsten en uitdagingen zitten. De thema's betroffen: Ruimtelijk Beleid en Wonen, Energietransitie, Natuur & Landbouw, Mobiliteit, Sociale Agenda. Aanvankelijk maakte 'Bestuursstijl' geen onderdeel uit van de thema's, maar gaandeweg de discussie werd de behoefte gevoeld dit onderwerp alsnog toe te voegen.

De beide fracties vormden gezamenlijke schrijfteams. Behalve de gezamenlijke inhoudelijke inspanning bevorderde deze werkwijze dat de leden van de fracties elkaar beter leerden kennen.

Deze keuzes en werkwijze vervatten de BBB en GL in een procesvoorstel aan uw Staten.

Vragen uwerzijds over dit voorstel zijn schriftelijk beantwoord, waarna de uitvoering ter hand kon worden genomen.

'||

Daarnaast maakten we algemene afspraken:

1. In de rechtsstaat Nederland voert ook de provincie Utrecht democratisch genomen besluiten van het Europees Parlement en de landelijke volksvertegenwoordiging uit.
2. De samenwerkingsafspraken tussen de partijen die het college ondersteunen worden in 2025 nagelopen op de stand van uitvoering. Indien de uitvoering van de afspraken achter blijft bij de planning bezinnen de partijen zich over de vraag welke nieuwe maatregelen zorgen ervoor dat de beloften en afspraken worden uitgevoerd.
3. Deze informatiefase tussen BBB en GL betreft verdieping en geen formatie.

4. De teksten die het gevolg zijn van verdieping in de vorm van de themabesprekingen worden naar de Staten gestuurd ter kennisname. Zo kunnen de Staten ook volgen waarover discussies zijn gevoerd.
5. De verhouding tussen BBB en GL dient een gelijkwaardige te zijn om tot vruchtbare samenwerking te komen.

Gedurende fase van de besprekingen tussen de twee fracties maakte de informateur kennis met overige fracties in de Staten. Over en weer konden vragen worden gesteld ter toelichting op ingenomen standpunten en/of het proces. De gesprekken hadden nadrukkelijk geen formatiekarakter. Deze gesprekken verliepen in een prettige sfeer en waren verhelderend. De ontwikkelingen in de informatie maakten dat niet met alle fracties kon worden gesproken in deze fase respectievelijk dat 1 fractie de vraag over een gesprek niet beantwoordde.

Ik heb de Commissaris van de Koning gedurende deze informatieperiode eenmaal telefonisch en tweemaal in een persoonlijk gesprek geïnformeerd over de voortgang.

Conform het procesvoorstel zouden de partijen op 3 mei j.l. na consultatie van de afzonderlijke fracties met elkaar de themateksten bespreken om ze daarna naar uw Staten te kunnen sturen.

GL wilde echter BBB daaraan voorafgaand 3 vragen stellen alvorens de teksten te bespreken. De antwoorden op de vragen over gedwongen verkoop, voorkeursrecht, zonneweiden en windmolens waren cruciaal voor GL om een besluit te nemen over samenwerking. Gezien deze onverwachte vragen besloten we deze op 4 mei j.l. te laten beantwoorden door BBB. In het verslag kunt u de antwoorden op de vragen lezen. GL vond de beantwoording op de laatste vraag inzake zonneweiden en windmolens te ver af staan van hun opvattingen dat daarmee de besprekingen tussen BBB en GL tot een einde zijn gekomen.

Deze uitkomst liet de twee partijen niet onberoerd, ondanks het verschil van inzicht.

BBB liet weten de informatiefase te willen voortzetten en verzocht me in mijn gesprekken met de andere fracties over de uitkomst en hun eventuele vragen daarover te beantwoorden hen tevens te polsen of een aantal nader genoemde fracties bereid waren met BBB het inhoudelijke gesprek aan te gaan.

De PvdA bleef bij haar standpunt dat niet te willen, D66 vroeg bedenktijd en liet zaterdag j.l. weten dat eveneens niet te willen. VVD, CDA, CU, JA21, SGP en Volt beantwoordden de vraag positief, zij het onder verschillende voorwaarden.

De VVD tekende aan niet met PVV en Forum voor Democratie in een coalitie te willen zitten. Alle partijen vinden dat de verkiezingsuitslag gerespecteerd dient te worden en de inhoud centraal staat. Zoals Volt het verwoordde: de uitkomst moet goed zijn voor de inwoners van de provincie Utrecht. De CU liet weten op het terrein van energietransitie grote verschillen te verwachten, maar dat in een gesprek te willen vaststellen.

Herhaaldelijk zocht ik telefonisch contact met de PVV en SP, maar heb hen niet kunnen bereiken.

Advies

Alle partijen raad ik aan, voor zover nog niet gedaan, goed kennis te nemen van het Overdrachtsdocument opgesteld door de provinciale organisatie.

Dit document is zeer informatief, goed onderbouwd en verdient navolging:

1. Er staan stevige onderwerpen op de agenda van uw Staten, die echter niet alle tegelijk in grote intensiteit opgepakt kunnen worden. Voldoende handjes ontbreken. Uw Staten dienen heldere keuzes te maken.
2. De onderwerpen smachten naar een integrale aanpak. Niet vanuit een tunnelvisie benaderen, maar vanuit een 'smarte' blik. Welke onderwerpen versterken en beïnvloeden elkaar? Hoe en in welke mate raken de uitkomsten van uw besluiten inwoners en ondernemers? Stelt stapeling van overheidsbesluiten (rijk, provincie en gemeenten) diverse groepen inwoners niet voor onmogelijke opgaven? Uw Staten dienen heldere keuzes te maken.
3. In het Document staat nog eens helder op een rijtje welke taken de provincie heeft. Ga eens na hoe uw Staten de 26 gemeenten desgewenst kunnen ondersteunen in plaats van zoveel extra eisen mee te geven dat gemeentelijke taken moeizamer tot uitvoering komen. Uw Staten dienen heldere keuzes te maken.
4. Onverwachte omstandigheden, zoals oorlog en economische beperking, missen hun invloed niet op 's rijks financiën. Als het rijk gaat bezuinigen bemerkt u dat ook vanwege het principe 'samen de trap op, samen de trap af. Als het rijk minder geld uitgeeft, ontvangen andere overheden ook minder geld. Je kunt niet eindeloos belastingen verhogen, zeker niet als andere overheden dat ook al doen. Zo klonteren de problemen samen bij mensen met een kleine portemonnee. Gelukkig geeft het document aan aan welke knoppen u vrij besteedbaar kunt draaien. Uw Staten dienen keuzes te maken.
5. Benoem in uw Bestuursakkoord op hoofdlijnen de resultaten die u wilt behalen en laat het niet bij de doelen. Zo weten provinciale organisatie, bewoners en ondernemers wat zij van u mogen verwachten.

De informatie- en formatieperiode bieden u volop de gelegenheid eenduidige en integrale besluiten te nemen met een sluitende begroting.

De poging tussen BBB en GL is spaak gelopen. Partijen geven een en andermaal aan de verkiezingsuitslag recht te willen doen en de inhoud voorop te stellen, ook als de partij niet de eigen eerste voorkeur is. In deze omstandigheid verdient het aanbeveling te onderzoeken of BBB, VVD, CDA, CU, SGP, JA21 in staat zijn om gezamenlijk oplossingen overeen te komen voor de grote uitdagingen waar ook uw provincie voor staat.

Als fracties dit echt willen moet het mogelijk zijn om in een kleine twee weken dit onderzoek af te ronden en vast te stellen of uit deze partijen een stabiel college geformeerd kan worden.

Snelheid is geboden, nu het kabinet besluiten moet nemen over de grote veranderingen en bewoners behoefte hebben aan duidelijkheid van alle bestuurslagen. Het College van GS voorbereidingen moet treffen voor de begroting van 2024.

Als het concept-bestuursakkoord er ligt beveel ik u aan met bewoners, ondernemers aan maatschappelijke groeperingen daarover het gesprek te voeren alvorens uw Staten het vaststellen.

Graag ben ik bereid nadere vragen uwerzijds te beantwoorden.

